

ТАРИХИМИЗГА назар ташласан, Ўрта Осиё шаҳарларида бундан 2—3 минг йил илгари ҳам маҳаллалар бўлганини гувоҳи бўламиз. Самарқанд, Тошкент, Бухоро каби шаҳарлар араблар истилоси ва исломдан олдин шаклланиб бўлиб, улардаги ўша замонга хос услубдаги уй-жой қурилишларини ҳозирги кунда ҳам кўриш мумкин. Тарихий манбаларда баён қилинишича, бозор майдонлари шаҳар маркази ҳисобланган ва уни «Чорсу» деб аташган. Кўплаб шаҳарлар ўз даҳаларига эга бўлиб, даҳа эса маҳаллаларга бўлиниб, уларга маҳалла оқсоқоллари раҳбарлик қилишган.

Кишилар касб-корига қараб шаҳар ва қишлоқларда тўпланиб яшай бошлаганлар. Кейинчалик бу ерларда маҳаллалар барпо бўлиб, тегишли касб-хўнаро бўйича номлар билан атала бошлаган. Масалан, Деҳрез-қуловчилар, темирчилар, заргарлар, сандиқчилар, қосиблар, тўқувчилар, кулоллар, қурувчилар, эгарчилар, пичоқчилар...

Маҳалла шундай тажриба масканики, бу ерда ҳар бир оила, инсоннинг дунёқараши, ҳаёт йўли, ватанпарварлик ва байналмилаллик ҳиссиёти ўтмишга ва ҳозирги қайта қуришга бўлган муносабати мужассамланган. Биргина Улуғ Ватан уруши йилларини олайлик. Йўмухурийтимиз, хусусан она шахримиз Тошкент ва унинг маҳаллалари бошқа жойлардан кўчириб олиб келинган ўн минглаб турли миллат вакиллари, етим болаларни, ногирон ва мажруҳларни ўз бағрига олди, толганини бирга баҳам кўрди. Меҳнатга, ҳунарга, оқибатли бўлишга ўргатди. Уларнинг ақсариёти қисми маҳаллаларда бошпана топди, оила қурди. Ахир бу ўзбек халқининг бағри кенглиги, инсонийлиги, марҳаматли ва мурувватли эканлиги эмасми? Ҳа, савобли иш қилиш, салом-алик, одамгарчилик, меҳрибонлик, меҳнатсеварлик, меҳмондўстлик, гуноҳ иш қилишдан қўрқиб байналмилал ўзбек миллатининг қон-қонига, онига сингиб кетган.

Гапнинг сирасини айтганда, асосий иш, хоҳ у сиёсий, хоҳ тарбиявий бўлсин маҳаллалардан бошланади. Афсуски, бу масканлардаги муаммолар йил сайин кўпайиб шу кунгача етиб келди. Уларни сана-санаб адоги бўлмайди. Маҳаллаларда болалар богчаси, мактаблар, соғлиқни сақлаш муассасалари етишмайди, газлаштириш, электр тармоқлари, телефон, йўл, транспорт, ирригация шохобчалари, маданий муассасалар, коммуникация, спорт ва болалар майдончалари ачинарли аҳволда. Пойтахтнинг давлат уй-жой билан хусусий (маҳаллалар жойлашган) шўбалар орасидаги тафовут ер билан осмонча.

Хусусий уй-жой шўбасининг сув билан таъминланиши 46, ер ости қузувлари 38, газлаштириш 80 фоиздан кўпроқ, болаларнинг мактабгача муассасалар билан таъминланиши 76 фоизни ташкил этса, аммо кўпгина маҳаллаларда ҳанузгача кўчалар қайта таъмирлашга муҳтож, йўллар асфальтланмаган, ариқ-зовулар ташландиқ ҳолатда, ахлатлар вақтида ташиб кетилмайди. Бу муаммолар пойтахтдаги деярли барча маҳаллалар, айниқса эски шаҳар қисмига кўпроқ тааллуқлидир.

Биргина Акмал Икромов районини олсан, ундаги 152 та савдо тармоғининг 33 таси, 47 болалар богчасининг атиги 17 таси хусусий — маҳалла шўбасида жойлашган. Ваҳоланки, богчага муҳ-

тож кичкинтойлар маҳаллаларда деярли тўрт марта кўп. Шу туфайли бу жойлардаги аёллар орасида ишсизлар анчагина. Бир хонадонда 3—4 оиланинг яшashi эса турмуш қийинчиликлари янада мурракбаштирмайди.

Ижтимоий адолатсизликка чек қўйиш, хусусий ва давлат уй-жой шўбалари ўртасидаги катта тафовутни йўқотиш мақсадида «Маҳалла» дастури ишлаб чиқилиб шаҳар Совети ижроия қўмитаси томонидан тасдиқланди. Бу ҳужжат тақомиллаштиришни талаб этсада, аммо унда ижтимоий, маданий-маиший, коммунал вазифалар ўз аксини топган. Дастурга кўра шу йилнинг ўзида 12 километр узунликдаги водопровод но-ви, 23 километр узунликдаги ер ости қузувлари ётқизилди, 93 километрдаги кўчаларда ёритиш тармоқлари яхшиланади, 4 та мактаб,

файли шаҳардаги маҳаллалар фаолларидан икки киши Ўзбекистон ССР халқ депутати, ўнлаб вакилларимиз эса шаҳар ва район Советлари депутатлигига сайланишди. Шаҳар Советида маҳалла, уй қўмиталари билан ишлаш доимий комиссиясининг тузилганлиги ҳам ибратомуз воқеалардан биридир. Маҳалла қўмитасининг раиси ва котиби райжироққўмлар ҳисобида бўлиши, улар меҳнатига шу йил бошидан маош тўланаётгани маъсу-лиятни янада оширади.

Айни пайтда пойтахтнинг ўзида расмий ҳисобга олинган 299 (жум-хурийят бўйича 1400 дан ортиқ) маҳалла фаолият кўрсатиб кел-моқда. Уларга ҳаётӣ, бой таж-рибага эга, халқ орасида обур-этибга топган кишилар раҳбар-лик қилишмоқда. Қўмита раисла-ридан 163 таси олий маълумотли, 172 таси фирқа аъзоси эканлиги

район озиқ-овқат савдоси бошқар-маси эса 4710 сўм муқофот пули-ни маҳаллаларга байрам дастурхо-нини безашга ишлатгани одамлар-нинг сира эсидан чиқмас керак.

Жамиятимиз қийин ва оғир дам-ларни бошидан кечирмоқда. Ҳаёт-нинг ўзи ҳар биримизнинг олди-мизга қандай йўл тутиш керакли-гини танлаб олиш заруратини қў-ётгани маҳалла ва унинг қўмита-лари, фаоллар масъулиятини яна-да оширади. Шу боис маҳаллалар обрўсини кўтариш, уларга барча шароитларни яратиб бериш, эркин-лик ва ҳуқуқ бериш зарур. Энди-ликда ҳар бир жамоада ўз идора-си, чойхонаси бўлган гузарига, жамғарма бисотхонаси ўз ҳисоби-га эга бўлиши талаб этилапти. Қўмиталар обрўси ва ҳуқуқини ошириш мақсадида уларни оталиқ ташкилотга бириктириб қўйиш лозим. Маҳалла ҳудудидаги қури-лиш, ободончилик, паспорт режи-ми, жамоат тартибини бузганларга чора кўриш, майда безориларни суд қилиш, оила мустаҳкамлигини таъминлашга қаратилган барча ишлар қўмита иштироки ва рози-лиги билан қилиниши керак. Рай-он Совети ҳамда унинг ижроқўми капитал ва моддий маблағлар, уй-жой, ноёб ва қимматли моллар тақ-симотини ҳам биргаликда ҳал эти-ши мақсадга мувофиқдир.

Яна бир масала. Шаҳарда кўп қаватли уйлардан иборат мавзе-лар бор. Бу жойларда мавзе ва уй қўмиталари ишлаб турибди. Аммо ташаббус билан ташкил этилган маҳаллалар ижроқўм томонидан расмийлаштирилмаган. Келажакда улар маҳалла сифатида тан оли-ниб, турар жой бошқармаларининг ҳуқуқини қўмиталарга бериш ма-саласини ҳал қилиш зарур. Уму-ман маҳалла ва қўмиталар таъ-сирчанлигини ошириш борасида қилинадиган ишлар талабгина. Йўмухурийят партия ва ҳукумати-нинг Тошкент шаҳрининг келажак истинболи тўғрисидаги қарори, «СССРда маҳаллий ўзини-ўзи ва маҳаллий хўжаликнинг умумий асослари тўғрисида»ги қонуни, шунингдек маҳалла (мавзе) комитетларининг Низомий лойиҳаси умумхалқ муҳокамасига қўйилгани бунга ёрдам беради.

Тошкент шаҳри маҳаллаларида олиб борилаётган ижтимоий-сиё-сий, маданий-оммавий ишлар, уларга ҳоқимият томонидан қўрс-атилган ёрдам ва амалий ёрдам-лар нафақат жумхурийтимиз, балки қўшни жумхурийят вилоятла-рини ҳам қизиқтирмайди. Май ойида қўшни Ленинобод вилояти-дан бир қанча маҳалла қўмитаси раислари, фаоллари тажриба алма-шиш мақсадида пойтахтимизга ташриф буюришди. Тошкент ша-ҳар ижроқўми раислигида давра суҳбати уюштирилди. Киров рай-онининг бир қатор маҳаллаларида иш тажрибаси билан ўртоқлашди-лар.

Ўзаро ҳамкорлик, қўшничилик, дўстлик муносабатларини янада мустаҳкамлаш, маҳаллалар фа-олиятини кучайтириш мақсадида Киров райони ҳамда Ленинобод вилояти маҳаллалари ўртасида шартнома имзоланди.

Шунга ўхшаш хайрли ишлар бошқа қўшни жумхурийят, вилоят, шаҳарларда ҳам ўз мазмунини то-пишига умидворимиз.

Шукур ТЕМУРОВ,

Тошкент шаҳар маҳалла ва уй қўмиталари билан ишлаш доимий комиссиясининг раиси, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими.

Тез ва соз

Бичиш деҳида ўтган йили иккита электрон-ҳисоблаш машинасидан фойдаланиш натижасида олинган катта иқтисодий самара Андижон тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмаси жамоасини бош-қарувнинг автоматлашган системасини жорий этиш мақсадида мувофиқ эканлигига ишонтирди.

Бирлашма чет элдан яна бешта компьютер сотиб олди. Тошкент автоматлаштирил-ган бошқарув системаси ло-йиҳа-конструкторлик бюро-сининг мутахассислари ула-рини ўрнатиш ва соғлаш бора-сидати ишларни амалга оши-ришмоқда. Янги бўлим Томск политехника институтини ва Тошкент Давлат дорилфуну-нини битириб чиққан электр-ончилар ва программачилар билан тўлдирилмоқда.

Автоматлаштирилган бо-шқарув системаси ишлаб чи-қаришга жорий этилганидан кейин кўпгина бўлимлар ва хизматлардаги бошқарув хо-димлари икки, ҳатто уч мар-та қисқаради. Электрон ма-шиналар турли ҳисоб-китоб-лар ва бошқа «қорғозбоқлик»-лар билан боглиқ ишни анча тез ва соз бажарадиган бў-лади.

(ЎЗАТ).

Абдурауф ДУСТУРОВА,
Тошкентдаги 3-хўнара-техника билим юр-тининг раҳбари.

© ДУТОНАЛАР. Тошкент тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмасининг чеварлари Мунпра Қаймова ва Мухаррам Турсуновлар. Х. Мирзакаримов сурати.

Яқин, Ўрта Шарқ ва Жануби-Шарқий Осиё мамлакатларида

© НЬО-ЙОРК.

Совет Иттифоқидан келган таниқ-ли диний арбоб совет ҳар-бий асирларининг тақдири тўғрисидаги масала юзаси-дан афгон мужоҳидинла-ри билан музокара қилиш учун кунни кеча Покистон пойтахтидан Пешовар шаҳ-рига йўл олди, деб хабар қилди Ассошиэтед Пресс агентлиги. Исломободдан. «Бу муаммони мужоҳидин-лар билан музокара қилган-дан сўнг биз уни ҳал этиш учун қандай тақлиф кири-тиш мумкинлигини ўйлаб кўрамиз», — деди журна-листларга Ўрта Осиё ва Қо-зғистон мусулмонлари ди-ния нозирати ҳайъатининг раиси Мухаммад Солиҳ ибн Мухаммад Юсуф. Мухам-мад Солиҳ: мен совет ҳуку-матининг расмий вакили эмасман, деган гапни ҳам айтди.

© ЖЕНЕВА. Бу ерда нефть экспорт қилувчи мам-лакатлар ташкилоти (ОПЕК) нинг навбатдаги, 87-конфе-ренцияси очилди. Шу та-шкilotта кирувчи 13 давлат-нинг министрлари келгуси ярим йилда нефтьнинг нар-хини ўзгартириши ва уни қайси мамлакат қанча қазиб чиқариши билан боглиқ бўл-ган масалаларни муҳокама қиладилар.

Учрашув Ироқ билан Қувайт ва Бирлашган Араб Амирликлари ўртасидаги му-носабатларда рўй берган кескинлик вазиятида очилди. Эрон билан уруш йиллари-да араб мамлакатларидан 30 миллиард доллар қарздор бўлиб қолган Ироқ шу мам-лакатлар ОПЕК белгилаб берган миқдорда нефть қаз-иб чиқардилар, шунинг на-тижасида жаҳон нефть бо-зоридаги нархлар пасайиб кетди, деб уларни айбла-моқда. Бағдоднинг фикри-ча, бу нарсаси мамлакат экономикасига зиён етказ-ган.

Конференция теварағида ишонч билан айтилаётган гапларга қараганда, Женева учрашуви арасида Ироқ берган баёноти ОПЕКдан

нефть нархини ҳар баррель учун 18 доллاردан 25 дол-ларгача кўтариб олишга эришиш ва шу тариқа ўзи-нинг молиявий аҳволини тўғрилаб олиш мақсадини кўзлайди. Бироқ ОПЕК ку-затув комитетининг учрашув очилиши арасида бўлиб ўтган мажлиси қатнашчилари (мажкур ташкилотга аъзо бўлган 8 мамлакатнинг вакиллари шу комитетга ки-радилар) кунига 22,5 мил-лион баррелдан ошмаган миқдорда нефть қазиб чиқа-рилган тақдирда ҳар бар-рель учун 20 доллargaча нарх белгиланиши амалга оширса бўладиган чора бў-лур эди, деб тахмин қил-моқдалар. Ҳозир айтиш мана шу миқдор атрофида нефть қазиб олишмоқда.

ДАМАШҚ. Яқин ва Ўрта Шарқ мамлакатларида аҳоли ҳозиргидек суръат билан кўпайиб бораверадиган бўлса, Ингирма биринчи ас-рининг бошларида ер юзидagi араблар 290 миллион ки-шига етаси. Суридаги га-зеталар араб давлатлари уюшмаси томонидан бир қанча ихтисослашган ма-ҳаллий ташкилотлар кўма-гида тайёрлаган маълумот-номага асосланиб, пайшанба кунини шу хабарни босиб чи-қардилар. Ҳужжатда эълон қилинган маълумотларга кў-ра 1988 йилда ер кўрмаси-да араб миллатига мансуб 211 миллионга яқин киши яшайди. Шу минтақада жой-лашган давлатларнинг аҳо-лиси ҳар йили 2,8 фоиз кў-паймоқда. Ҳозирги вақтда 85 миллион араб меҳнатга лаёқатли ёшдадир.

Исроилда кейинги бир неча кун ичида иккинчи мар-та нарх-наво ошганлиги эълон қилинди. Овқатга со-линадиган туз олий фоиз ва пиво беш фоиздан кўпроқ қимматлашди.

Шу ҳафтанинг бошларида ноннинг турли навлари қий-мати 29—33 фоиз ошган эди. Миллий молия министр-лиги вакилининг айтишича,

музлатилган товуқ ва сарйёғ нархи тез орада оширилади, шунингдек жамоат транс-портда юриш ҳақи кўпай-тирилади.

Вакил рўй бераётган ҳо-дисанинг сабабларини изоҳ-лаб, қимматчиликнинг оши-ши ҳукумат дотациялари бе-кор қилинганлиги билан бог-лиқлигини, энди бу дотация-лар чет эллардан мамла-катга келаятган муҳожир-лар учун шароит яратиб бе-ришга сарфланаётганлигини айтди.

БАЙРУТ. Ениги соли-ган автодистерна Ливан-нинг Штора шаҳарчасидаги «Кассуф» меҳмонхонаси-нинг 6 қаватли биносига урилиб, кучли ёнғин чиқди. Полициянинг хабар қилиши-ча, фаолат натижасида 9 киши ўлган, 20 дан кўпроқ киши жароҳатланиб, бир не-ча автомобил ёниб кетган, теварақ-атрофдаги иморат-лар шикастланган. Эрталаб-га яқин ўт ўчирувчилар ён-ғинни ўчиришга муваффақ бўлганлар.

АНҚАРА. Туркия Бир-лашган коммунистик пар-тияси мамлакатнинг энг кат-та шаҳри — Истанбулда, шунингдек эски шаҳарда партия комитетлари тузил-ганлигини эълон қилди. Партия марказий бошқару-вининг аъзоси Юсуф Қитъ-нинг «Гюнеш» газетаси мух-бири билан суҳбатда айти-шича, ҳозирги вақтда Тур-киянинг яна Ингирма та-шкilotлари тузиш иши ниҳоя-сига етказилган. Сентабр ойида жойлардаги партия ташкilotларида конферен-циялар ўтказишга кириши-лади.

Ҳозирги вақтда Туркия конституцион суди Туркия Бирлашган коммунистик партияси раҳбарлари Ҳай-дар Қутул билан Ниҳот Саргиннинг Компартяга ошқара шароитда ишлашга руҳсат бериш ва уни рўй-хатдан ўтказиш тўғрисидаги илтимосини кўриб чиқ-моқда.

© «Бонсай» деб аталмиш туяларда чивмак митти да-рхатларини ўстириш санъати Японияда XII асрдан берида бўлган эди. Ҳозир санъатнинг ана шу тури жаҳоннинг кўпгина мамлакатларида тарқалган.

Болгариялик иқтисодчи-талаба Александар Ангелковининг [су-ратда] тўппамада юзга яқин митти дархатлар бор. Еноқ, нок, терек ва бошқа дархатлар шулар жумласидандир. Митти да-рхатлар ниҳонда эр парварши қилишни талаб қилади. Бу-нинг эвазига сиз ўзингизни қийматли туриб фаслар алмаш-увини кузатишингиз мумкин.

БТА — ТАСС сурати.

© ЕҒОҶГА КУИ АТО ЭТУВЧИ. Тошкент чолғу асбоблари фабрикасининг ёш усталаридан бири Олим Абдиюсуфов.

Ним бўлсам экан?

ҲАЁТГА ЙЎЛЛАНМА

ТОШКЕНТ шаҳридаги 3-хўнара-техника билим юртини ҳар йили тўғаллаб қийватган ёшлар ўла-ри эгаллаган ихтисослик бўйича санает корхона-ларига йўл олмақдалар. Маълумки, ушбу ўқув маскани ҳар йили «Ташелъмаш» заводига кўплаб малакали ишчи-ёшларни тайёрлаб бермоқда. Ўт-ган ўқув йилидан бошлаб эса бу ерда жумхурия-тимизда биринчи марта автомобилларга бензин қуядиган станцияларда ишлайдиган операторлар тайёрлайдиган бўлим очилди. Бу бўлим Ўзбеки-стон ССР нефть маҳсулотлари давлат комитети тасарруфидagi ёниги қўйиш шохобчаларига опе-раторлар тайёрлаб беради. Янги касб эгалари-нинг бу йил биринчи марта вилоят ва районлар-га юборилиши ҳам давр талабига мосдир.

Маълумки, ушбу билим масканида жумхурия-тимизнинг турли бурчақларидан ва Қозғистон жумхурийтидан келган ёшлар таълим-тарбия оли-

шади. Талабаларнинг пухта билим олиши ва касб-хўнаро ўрганиши учун бу ерда қўлай шароитлар яратилган. Етоқхоналар, спорт заллари, яхши жиҳозланган ўқув хоналари ҳамда билим юрти-даги мавжуд махсус ўқув ишлаб чиқариш устахо-наси ушбу фикримизнинг далилидир. Автомо-билларга бензин қуядиган операторлик ихтисос-лигининг эгаланишида Ўзбекистон ССР нефть маҳсулотлари давлат комитети билим масканига яқиндан амалий ёрдам бермоқда. Шу комитет ҳузуридаги методик хона бу гапимизга мисол бўла олади.

Яқинда билим юрти янги бўлимининг илк қал-дирғочлари ҳаётга йўлланма олишди. 27 нафар ёшлар ишлаб чиқаришга йўлланма ҳамда «Ениги» қўйиш шохобчалари оператори» деган дипло-млари олдилар. Шу муносабат билан бу ерда дипломларни топишриш маросими бўлиб ўтди.

Унда сўзга чиққан билим юрти директори Р. К. Тян ва Ўзбекистон ССР нефть маҳсулотлари дав-лат комитетининг маъсул ходими Н. С. Рамазо-нов ҳамда билим юрти ўқув ишлаб чиқариш бў-лимининг бошлиғи С. Д. Шамсиевлар ёшларга оқ йўл тилаб, эгаллаган касбларини эъозлашлар-ига истак билдирдилар. Ўз навбатида кес-хўнаро эгаси бўлган ёшлар билим берган устозларига миннатдорчилик изҳор этдилар.

Ҳозирги пайтда билим масканида янги ўқув йилига ўқувчиларни қабул қилиш давом этмоқда. Бу билан машинасозлик корхоналари учун на-вбатдаги муносои ишчи ворислар тайёрлашга ҳо-зирдан пойдевор қўйилмоқда.

Абдурауф ДУСТУРОВА,
Тошкентдаги 3-хўнара-техника билим юр-тининг раҳбари.

АДАБИЁТ ва САНЪАТ

Едномаляр

Ўз ўрни ва овози бор эди

У ТОШКЕНТ вилоятининг Юнусовод қишлоғида туғилди. Ўсиб, вояга етди. Ҳали мактабда ўқиб юрган чоғларидаёқ адабиёт, санъатга меҳр қўйди. Хаваскорлик тугарагининг фаол қатнашчиси бўлди. Бора-бора бир пардали пьесалар ёзиб, ўзи сахнага қўйди.

Марҳум ўқитувчи, СССР халқ маорифи аълоҳиси Акром Обидов шундай эслаганди:

— Эсимда, 40-йиллар эди. Ўша вақтда 9-синфда ўқир эдик. Бадиий раҳбаримиз оғир касалга чалиниб, келмай қолди. Қарасан, тўғарақ иши тўхтаб қолган. Шунда Рихсбой раҳбарлиги ўз қўлига олди. Унинг бошчилигида Гулом Зафарийнинг «Пахта шугиляри» пьесасини сахналаштирдик. «Ўғай» деб номланган иккинчи асаримизнинг муаллифи эса синфдошимиз Рихсбойнинг ўзи эди. Шу саҳна асари район бадиий хаваскорлик кўргинида биринчи ўринни эгаллади. Шунда дўстимизни биз синфдошлар чин юракдан қутлаганимиз сира ёдмидан чиқмайди.

Драматургиямизда ўз ўрни, ўз овозига эга бўлган Рихсбой Орифононовнинг адабиётга кириб келишида ана шу пьеса кўприк ролини ўтади десак, хато қилмаймиз.

У театрда, драматургияга бўлган ихлоси туфайли 16 ёшида Ҳамза номидаги Ленин орденли Ўзбек Давлат академик драма театрига ишга кирди. Бу ерда Манон Уйғур, Етим Бобононов, М. Гинзбурглардан саҳна сирларини ўрганди. Олим Хўжаев ва Шукрур Бурхонларнинг сеvimли шогирдига айланди. Улар билан ёнма-ён, бир сафда туриб ишлади, ҳаётий образлар яратди. Тошкент театр ва рассомлик санъати институтида ўқиди.

Рихсбой турли вилоят театрлари саҳналарида 50 дан ортиқ ролларни икром этди. Булар орасида «Олеко Дундич»да Драгич, «Шарқ тоғи»да Ваҳром, «Ўлим босқинчилар»да шофёр, «Юрак сирлари»да Саттор, «Қароқчилар»да Карл Мур, «Фурқат»да Фурқат, «Муқимий»да Завқий, «Бир сеvgи афсонаси»да Вазир, «Айбиз айдорлар»даги Низомов роллари бор.

У қаерда бўлмасин, қайси театрда ишласин ҳаминиша ўзига талабчан бўлди. Ўстоз Станиславский меросини кунт билан ўрганди. Ана шу ҳаракатчанлиги туфайли жумҳуриятимизнинг кўзга кўринган режиссёрларидан бирига айланди.

Рихсбой дастлаб Каттақўрғон шаҳар театрида, кейин Ҳамид Олимжон номи Самарқанд вилоят театрида, Сурхондарё, Сирдарё, Жиззах вилоятлари театрларида бош режиссёрлик қилди. Ёш санъаткорларнинг сеvimли ўстозига айланди.

У сахналаштирган асарлар орасида Шиллернинг «Макр ва муҳаббат», «Қароқчилар», Фегердиннинг «Эзоп», Гоголнинг «Уйлангил», Назир Сафаровнинг «Уйғониш», Зиннат Фаткуллиннинг «Оби ҳаёт», Ўйғуннинг «Гирдоб», Я. Худойкуловнинг «Дугоналар», Х. Ғуломнинг «Ўғил уйлантириш», Алп Жамолнинг «Тош тешар», Ғ. Умарбековнинг «Одам туғилди» каби трагедия, драма ва комедиялари бор.

У Сурхондарё вилоят ва Тошкентдаги Муқимий номидаги Ўзбек Давлат мусикали театрларида директорлик лавозимида ишлаган чоғларида катта ташкилотчилик ишларини амалга оширди. Унинг жумҳуриятимиз санъат тарқиқитига қўшган самарали хиссаи партия ва ҳукуматимиз томонидан муносиб таъдирланди: 1963 йили Рихсбой Орифононовга «Республикада хизмат кўрсатган санъат арбоби» деган фахрий унвон берилди.

Ёш санъаткорларга ўстозлик қилиш билан бир қаторда Рихсбойда томошабинларга манзур бўладиган пьесалар яратиб иштиёқи ҳам бир зум сўнмади. Ҳаминиша, ҳамма вақт ўз ўстида ишлаш, қалам тебратиб учун вақт топа билди. Унинг дастлабки машқлари жумҳурият халқ ижоди уюнда муқоама қилиниб, халқ театрларида сахналаштиришга йўللаниб олди. «Чавандоз», «Ўғай» пьесалари шундай жумласидир.

1958 йилининг баҳори Рихсбой Орифононов ҳаётида ўчмас из қолдири. Худди шу йил унинг «Турмуш сабоқлари» пьесаси Ўзбекистон Санъат бош бошқармаси томонидан Қўқон шаҳар театрида қўйишга тавсия этлди. Жамоатчилик томонидан эъфв қилиниш билан қўйиб олинган янги пьеса премьерасидан кейин қўй ўтмай, «Ўзбекистон маданияти» газетасида совет оиласини мустаҳкамлаш мавзусида яратилган бу саҳна асари тўғрисида рецензия пайдо бўлди.

Рихсбой Орифононов яратган драмалар замонавий мавзуси, ранг-баранглиги, уларда даврининг муҳим масалалари қамраб олинганлиги билан ажралиб турди. Масалан, «Башаранг қийин бўлса»да Ўзбекистонда пахтачиликни ривожлантириш мавзуси қаламга олинса, «Она ҳўким»да оналарнинг фарзанд олдидаги бурчи ҳаётий фантлар орқали рўй-рост очиб берилди.

Рихсбой Орифононов келгусида қатор пьесалар ёзиши ўз олдида мақсад қилиб қўйган эди. Бироқ, унинг орзулари амалга ошмади. «Янги бошлик» пьесаси тугалланмай иш столида қолиб кетди. Бевақт ўлим таниқли санъаткор, режиссёр, драматург, ёшларнинг меҳрибон ўстози, коммунист Рихсбой Орифононовни орамиздан олиб кетди: иккидун гуриқариб турган бир даврда, 55 ёшида вафот этди.

Ҳозир у ҳаёт бўлганида 65 ёшга етган бўларди. Шу ўринда бир фикр ҳажимга келди. Ўзбекистон ССР Маданият вазирлиги, жумҳурият санъат бошқармаси у ишлаган ва қалб қўрини бахшида этган вилоят театрлари бу ўстоз санъаткор хотирасига бир назар ташлаб унинг биронта асарини сахналаштирсалар нур устига нур бўларди. Зеро бутун умрини санъатга бағишлаган Рихсбой Орифононовдек инсонларни эслаш ва унинг замон руҳи билан ҳамнафас пьесаларига мурожаат қилиш, бу — биз санъаткор-иқдорларнинг муқаддас бурчимиз бўлмоғи керак.

Зикир МУҲАММАДЖОНОВ,
СССР халқ артисти, СССР Давлат мукофотининг совриндори.

Китоб жавонингизга

МАРОҚЛИ РИСОЛА

кий қотиллик деб тушунган Қўқор актёр (Наби Раҳимовнинг олдида югуриб бориб ёрдам бермоқчи бўлади. Уни суратга олинаётган жойдан четлатишади. Шунда у «Кинонинг биров бир тилини олмайди» деб жаҳли чиқади. Тўғри гапни айтиди. Ўша қишлоқда муаммолар қалашиб ётсаю, киночилар олди-қонди воқеаларни ура-ура қилиб суратга олишса, унинг ўрнига халқнинг дарди-да ҳамдард бўладиган, маънавий қадриятларимизни тиклайдиган, ёш авлоднинг тўғри йўлдан бошлайдиган асарлар яратгани маъқул эмасми?!

«Темир хотин» яна шу томон билан муваффақиятли чиққани, аския пайрози, қочқирлар ўз ўрнида, усталик билан қўлланилади. Халқимизнинг кулгисеварлиги, футболга фидойилиги (бунинг учун футбол матчини олиб кўрсатиш шарт эмас) ўз ифодасини топган. Қўқорнинг биринчи марта боғлаб қўйишганида армиядан қайтган асар ҳам ёрдамлашганини кейин эшитиб хотинига шундай дейди: «Армиянинг кучи етмади дегин». Қаранг-а, содда, аммо киши кулгисини қистадиган бу жумла кинода ҳам ўз ўрнида усталик билан ишлатилди. Никоҳ ўқитиш маросими эпизоди шундай кулгили чиққани, бунда учал актёрнинг маҳоратига тан бериш даркор.

Умуман олганда бош ролларни икром этган Дилором Өтамбердиева (Аломат), Мурод Ражабов (Қўқор), Дилором Қамбаров (Қумри), Гани Аъзамов (Дасаев), Жамшид Зокиров (Олимтой) яратган қиёфалар муваффақиятли чиққан. Бу режиссёр ва санъаткорларнинг ҳамжиҳат ва масъулият билан ишга ёндошганликлари туфайлидир. Бунга «Юлдуз» ижодий бирлашмасининг катта ютуғи деб аташ даркор.

Равшан БОБОМУҲАМЕДОВ.

© СУРАТЛАРДА: «Темир хотин» фильмидан лавҳалар.

Р. Ғафурбеков суратлари.

Кулдириб йиғлатади, йиғлатиб кулдиради

(«Темир хотин» кинофильмини кўргандан кейинги ўйлар)

МУАММОЛАР

ЕЧИМИНИ КУТМОҚДА

О Ўз тарихи, ўз маданиятини қадрлаган халқ асло кам бўлмайди. Афсуски, биз илгари бу ҳақиқатга унча эътибор бермай келган эдик. Халқимиз ўтмишини акс эттирувчи барча ноёб ҳужжатлар узоқ йиллар музейларда фойдаланилмайдими қолди. Ахир музейлар халқ тарихи ва маданиятини бойитиш ва тарғиб қилиш учун яратилмайдими? Қолаверса, ўтмиш билан боғлиқ бўлган ҳар бир ҳўжжати топиб, бу

жойга олиб келиб қўйиш осонлиқча ҳал бўлмаса керак. Бинобарин, бу хайрли иш, нина билан қўқор қазинишдай мушқулдир. Шунинг учун музейларга эътиборни кучайтириш, уларга зарурий ёрдамлар кўрсатишни энди ортиқ пайсалга солиб бўлмайди.

Шу муносабат билан муҳбиримиз шаҳар музейларининг айримларида бўлиб, мутахассислар билан суҳбатлашди.

Миллий қадриятларимиз

Комил ТУРСУНАЛИЕВ,
М. Т. Ойбек номида Ўзбекистон ССР халқлари тарихи музейи бош сакловчиси.

— Эндилкида миллий қадриятларга муносабат ўзгариб, тарихимизнинг қўпчилик билмаган қатламларига қизиқиш ортиб бормоқда. Шу пайтга қадар халқимиз тарихи юзаси тўқунтириб келинди. Бугунги ошкоралик даврида энди халқ тарихини бўрттирмай, ўз ҳолича ёритиш фўрсати келди.

Яқинда меннинг музейда ишлаётганимга 27 йил тўлди. Иш фаолиятим давомида музей тарихи тўғрисида қўп нарсани билиб олдим. Унинг ташкил топганига роппа-роса 114 йил бўлди. Бироқ ўтган бу девр мобайнида шаҳарда қанчадан-қанча шохона қўрлар қўрилди. Музей учун эса янги бино қўриш ҳеч кимнинг ҳаёлига келмади.

Пастдан туриб айтилган арзу-додлар баланд-да турган қўқорларга етиб бормасди. Қўрмаси, музей ўз тарихида беш жойга қўчиб ўтди, бироқ ҳар гал унга ҳалокатли ҳолатга келиб қолган эски иморат ажратилди. Ҳозирги жойлашган биноси 1870 йилда икки қаватга мўлжаллаб қўрилган. «Омилкорликни» қарангки, 1950 йилда бир амаллаб унинг устига учинчи қават қўндирилди. Бироқ, 1966 йилги қаттиқ ер қимирлашлар натижасида бир қисми тоб ташлаб, қўқа бошлади. Ҳалокат рўй бериши афрасидада турган бинони тасмийлаш ишлари эса «Бор отанга, бор онангандан нарига ўтмаёпти. Музей фондида ибтидоий тош давридан, то бугунга қадар халқимиз босиб ўтган тарихга гувоҳлик берувчи 200 мингдан ортиқ нодир буюмлар босиб қолгани мўмкин бўлган эски бинода сакланилмоқда. Ўтмиш маданиятимизга эътибор шунми?

Махмуд АҲМЕДОВ,
Ўзбекистон ССР Давлат санъат музейининг катта илмий ҳодими.

— Ўзбекистон ССР Давлат санъат музейининг ташкил топганига етмиш икки йил бўлди. Жамғармасида қирқ мингдан ортиқ кўргазма бор. Ўзбек амалии ва тасвирий, қардош халқлар санъатлари маданиятларини қамраб олган хоржий Шарқ санъатидан иборат олти бўлим ишлаб турибди. Қайта қўриш шарофати билан маънавий ғўзаллик, нафосат иқдорларни, халқ ижодиётини авайлаб саклаётган, тарғиботчиларнинг моддий-маънавий аҳволи ҳам қўриб чиқилса ёмон бўлмас эди.

Музей ҳазинасини билиш, ўқиш, ўрганиш осон ишми? Кейинги пайтда томошабинларнинг музейга келиш ниҳоятда камайиб кетди.

Эндилкида музей ҳодимлари Иттифоқимиз бўйлаб нарх-навоини тобора ошиб бораётганидан, қечон ўз ойлик маошлари ошшини йўлаб таш-вашига тушибмоқда. Ахир уларнинг маоши ниҳоятда кам, Бетта ҳодимлар ойига 100 сўм ололмайдилар. Қатта илмий ҳодимнинг ойлиги 140 сўмдан ошмайди. Бундай ойлик билан ҳозирги пайтда онла тебратиб бўладими?

Давлатмурод САЪДУЛЛАЕВ.

Назм дафтаридан

Сўз

Сўз қанонки ўқидан, норасога омон йўқ.
Сўз жаҳон-ки, қўрқидан, ўзга жаннат макон йўқ.
Сўз ила ниқ оламни, ифтидо этсак агар.
Назми фикрат бўлбунди, отгувчи ўқ, қанон йўқ.

Сўз сеҳр-ки, азмидин шўҳ-гадо Фарҳод эрур,
Чархда Фарҳод қўлқу лек, доруламон забон йўқ.
Сўз эрур ишқ қалъасини кўргувчи-ю, бузғувчи ҳам,
Теги эрса жисму-фикрат, онгли зотда ёмон йўқ.

Сўз ила султон бўлиб, алга жон бўлмоқ-ку бахт,
Қўп, назм гулобидин, бундай озод замон йўқ.
Сўз эрур ишқ қалъасини кўргувчи-ю, бузғувчи ҳам,
Навоий сўз мулкига, Мозандоран тўти об,
Дежа Турсун сен бу қўн, оби Мозандоран йўқ.

Хитоб

Тўғандин эғурман Мажнун бошимни,
Бу хинду василгата берганимда дош.
Мен ўзим артмасам кўзда ёшмин,
Сен артолмасан эй, буюқ қўёш.

Товус

Қалб бўм-бўш эрур борлиғи пагдир.
Улкан қафас ичра, умри гўрбатдир.
Мен ҳавас етмадим, товус умрига,
Булбулдек ўрганиб, сайрамоқ шартдир.

Турсун МУҲАММАД.

МУТАХАССИСЛАР БИЛАН САНЪАТКОРЛАР ҲАМКОРЛИГИ

О Ўзбекистон Давлат симфоник оркестри ҳамкорлик шартномаси бўйича томошалар кўрсатишга киришди. Бундай яқин алоқа СССР Киме санъати министрига қарашли тажриба-конструкторлик бюроси билан ҳам йўлга қўйилди.

Тошкентда жойлашган бу муассасада талайгина мутахассис фаолият кўрсатмоқда. Уларнинг бўш ҳақларини ҳуш-чақчақ ва мазмунли ўтказиш мақсадида оркестр ҳамкорлик шартномасини тузиб, қатор қизқарли тадбирларни бел-

гиллади.

Ўзаро келишувга биноан йил давомида санъаткорлар намида ўнга яқин симфоник концерт қўйиб беришади. Буюр жойлашган бинодаги клубда намоийш қилинадиган ҳар бир томоша конструкторлик илтимослари асосида тайёбланади.

Айни вақтда тажриба-конструкторлик бюроси қўйилган концертлар харажати кўтариб, оркестрни моддий томондан қўллаб-қувватлайди.

Акбар АЛИЕВ.

А. ИБРОХИМОВ

ТИЛ—ТАҚДИР
ДЕМАК

рийат президидаги 76-йода яшовчи Умида Мавлонова, Фориш районидан дил сўзларини йўллаган Ҳамро Тошпўлатовлар муаллифнинг мақоласини кўзда ёш билан, жуда мамнуниятлик билан ўқиганликларини изҳор этганлар. Бундай самимий фикр ва мулоҳазалар билдирилган мактубларга ўшуб мароқли рисоладан етарли ўрин берилганлиги ибратомўздир.

Яна муаллиф А. Иброҳимов тил ҳақида шундай илқ ва илк ҳўлоҳалар чинаради. Яъни: тил — тақдир демак! Тил — миллий мазмун-нинг миллий шакли демак! Тил — эл қўрқинсиз юрт посбони демак! Тил — миллат вакилларини мустаҳкам бирлаштирувчи, тутиб турувчи белбоғ демак... Тил — тарихи кўзгуси, тарих эса тил кўзгуси демак... Рисолани варақлар экансиз ун-

Ўзбекистон ССР «Фан» нашриёти филология бўлимининг ташкил этганлиги жуда ҳам хайрли бўлган. Ўшуб нашриёт шу янги бўлим орқали филология фанининг турли муаммолари ҳусусидаги фикр-мулоҳазаларини ўртоқлашгани ўз олдида мақсад қилиб қўйганлиги

даги бири-биридан мазмунли публицистик мақолаларда муаллифнинг ўзбек тилининг ҳаётидаги ўрни ҳусусида фикр юритиб, иктимой турмушининг бир қатор муҳим муаммоларига батафсил тўхталиб ўтганига шўхид бўласиз. Ўшуб фикрларимиз муаллифнинг «Тилнинг тирклиги — халқнинг мавжудлиги», «Саодат қалити», «Тийрак қўз зинарак қалб билан», «Юртошлик бурчимиз», «Ер фарзандлари керак» сарлавҳаси остидаги публицистик мақолаларда ўз ифодасини топган.

таҳсинга сазовордир. Ҳамир учидан патири деганларидек, ана шу бўлимнинг биринчи бўлиб драматург ва публицист Абдуқаҳҳор Иброҳимовнинг кенг китобхоналар оммасига мўлжалланган рисола-сини нашрдан чиқарганлиги хайрли ишдир. Ёнг сўнгги гал шўки, муаллиф тил масалаларини ёритишда тилчи ва ёзувчи, тарихчи ва этнограф, иқтисодчи ва социолог, географ ва ўлшанунос сифатида теран фикр юртган. Бу нарс ҳар қандай таҳсинга моликдир.

САИД БОБОЕВ.

